

MIKO JURINIĆ:

Period 1939 godine pa dalje mislim da Ustanka je bez sumnje period kada je naša partiska organizacija u gradu, u kojoj je postojao i Mjesni komitet mogla po svojim uticajima i povezanošću sa masama da izvodi na konkretna političkim ekonomskim pitanjima široke mase naših građana i onladine u gradu. Taj period je rezultat, i uspjesi, koje je Partija do tog perioda ostvarila, su bez sumnje rezultat jedne pravilne politike vođene od strane partijske organizacije. Kako u borbi protiv reakcionarnih snaga tako iste i u borbi protiv frakcijske grupe koja je djelovala u samoj partijskoj organizaciji. Ja ne znam tačno, koliko je partijska organizacija u to vrijeme imala svojih članova, mislim da nije bilo mnogo, u odnosu na danas. To je jedan dokaz da se snaga Partije ne mjeri po broju, nego po svijesti njezinih kadrova, po spremnosti i odlučnosti da se bore da izvrše zadatke koje im Partija u datom momentu postavlja. Ali znam da su u gradu djelovale i fabričke i teritorijalne partijske jedinice, da je u gradu djelovao i Gradski komitet SKOJ-a koji je imao svoje aktivne po fabrikama, školama, radionicama i ulicama. Nema sumnje da je i partijska organizacija u gradu prošla kroz krizu, krizu koja je obilježena jakim unutar partijskim borbama, frakcijskim borbama, koje su i u Banja Luci popratile vrlo oštre oblike. Ja se sjećam, iako sam relativno bio mlad komunist, mnogih stvari koje su se desile u našoj partijskoj organizaciji, čiji sam, djelimično učesnik, i sam bio učesnik. Jasno je, da, ako smo želili da partisku organizaciju održavimo i da je osposobimo da ona uistinu može da na svome političkom programu postizava i izvjesno veće uspjehe, da se kao preduslov postavilo pitanje ferniranja takve partijske organizacije, odnosno provede njezine čišćenje od svih antipartijskih, i neprijateljskih elemenata koji su u svakoj konkretnoj situaciji onemogućavali naše akcije. Stvarati zdrave jezgre partijske organizacije koje je u stanju da se povezuje sa širokim narednim masama, onladinom u svakodnevnoj borbi za bolji život radnog čovjeka. U tom cilju, koliko je meni poznato, velika pomoć je pružio Pokrajinski komitet. Nisam siguran, ali znam da je par puta, ako se ne varam pod tim i sličnim pitanjima češće puta dolazili u Banja Luku drugovi Uglješa, Avde a i da ne govorim o drugu Ođanani koji je dobar dio svog slobodnog vremena proveo u Banjoj Luci. Osim toga u Banja Luci je postojao jedan do kraja vječan naredu partijski aktiv koji je bio spreman, a što se kasnije pokazalo da se do kraja nije i izbori za čistoću partijske organizacije i da je učinio sve da se antipartijski elementi odstrane iz Partije.

Svakako da taj posao nije bio lak i zato je trebalo vrenena i političke sposobnosti da se ljudi koji su spadali u red antipartiskih i frakcionarskih elemenata, a koji su na jedan demagoški jedan vrlo vješt i prepređen način imali izvjesne veze i uticaja na okolinu u kojoj su živili, radili i služili sa svim mogućim sredstvima da nekako održe te veze i s omladinom i narodom i partiskim članstvom. I što je za nas bilo najvažnije u Banja Luci bilo je saznanje izvjesnih ustanova i udruženja kojim su dotle držali ti elementi (bivši Radnički dom, sindikalne podružnice, razna udruženja, "Pelagić", "Dorac" itd.). Prije ili poslije svi ti ljudi su ispoljili svoje neprijateljske držanje i apeli na pozicije otvorenih izdajnika ne samo Partije nego i naroda, jer su u prvim teškim momentima, kada je trebalo pokazati svoje prava lice i učiniti nešto, a ne samo služiti se demagoškim frazama. Oni su potpuno otstupili od brbe koju je vodila radnička partija a jedan dio je prešao potpuno na stranu neprijatelja, kao na pr. Asim Alibedžić, jedan od najglavlatijih, jedan od najupornijih boraca antipartiske politike, koji je kao što je svima poznato ne samo što nije otišao u NOB nego je poslije prešao na stranu neprijatelja. To pitanje berbe za čistoću partiske organizacije, tj. uklanjanje Partiji tuđjih elemenata iz njezinih redova, poprimala je oštre forme naročito 1937 godine pa nadalje, tj. od dolaska druga Tita na čelo naše Partije. Delavak druga Tita za sekretara naše Partije je u toj praktičnoj borbi odbiljno esjeben u samoj partiskoj organizaciji našeg grada po onome na šta se partilska organizacija orijentisala i po žestini koju su partilske revolucionarne snage latinski vodile protiv te frakcionarske grupe koja je imala svoje veze i konce odzdo do gore, tako da taj čitav period od 1937 godine, naročito 1937 godine do pred sam ustanak naročito ja negu da kažem o tome, a osobito izmedju 1937 - 1939, to je ustvari period najžešćih sukoba unutar partiskih organizacija našega grada gdje su bez sumnje potpuno pobjedu odnijele i izvejevale istinski revolucionarne partilske snage nad frakcionarskih i antipartiskim elementima, i koje su postepeno preuzimale one pozicije koje su bile nužne da bi se partilska organizacija kroz to svoje legalno djelovanje povezivala sa najširim narodnim masama. Ja se sjećam i to se živo sjećam, svega onoga što se je zbivalo kroz Radnički dom nameni se čini da smo mi odnesno našli drugovi napravili jednu grešku - političku grešku kada su dozvolili da Radnički dom prepustimo kao centar, kao mjesto okupljanja naprednog radništva i omladine za jednu izvjesno vrijeme napustili. Izšli smo iz doma, a u Domu ostali oni koji su je to dobro došlo što je UNS-ov sindikat i rukovodstvo tih sindikata i upravo klasni sindikat ostali tako reći na ulici, a u domu su ostali

socijaldemokrati. Zato naši sindikati nisu mogli da efikasno okupljaju i djeluju na radništvo i omladinu. U tom periodu, ja se istina, tačno ne sjećam da li je bilo nekog prisiska od strane policije, nije mi dokraja poznato da smo baš morali napustiti dom. Ali sam duboko uvjeren da smo mi tu pogriješili i da se mogla voditi i malo upornija i dobljednija borba da ne dozvolimo da nas socijaldemokrati i ostali kojekakvi elementi izbace iz doma. Čini mi se da nismo dovoljno procijenili sav politički značaj doma, niti smo bili svjesni kakve sve mogu do toga da nastupe političke posljedice koje su se jedno izvjesno vrijeme prilično osjećale. Što se poslije pokazalo pošto smo to uočili i nastojali smo da se povratimo u Radnički dom u čemu smo i uspjeli. I kroz Radnički dom uspjeli smo da razvijemo naš rad, s obzirom na to da se u Radničkom domu nalazio "Pelagić", "Borac", sindikalne podružnice i strukovni savezi. Jednom rječju mjesto gdje je tekao čitav društveni rad, mjesto kroz koje svakodnevno prolazi stotine i stotine ljudi, gdje smo kroz razne sekcije i udruženja i kulturne sekcije, horske grupe itd. djelovali sa više organizovanosti i sa više masovnosti politički djelovali. Ta borba kroz Radnički dom je bila mnogostruka. O njoj samoj bi se moglo govoriti koliko hoćeš. Ne samo da smo mi ocijenili važnost našega zadržavanja u Radničkom domu, našega rada nego je i klasni neprijatelj, pod kojim ja razumjevan sve one iz socijaldemokratskih redova koji su manje više kroz ove ili one forme bili vezani sa klasnim neprijateljem, onda i razni ljudi koji su bili vezani i stajali na strani raznih klerikalnih društava i akcijskih grupa ili čak vezani sa policijom, kao i sama policija vrlo su dobro osjećali šta znači za nas Radnički dom i nastojali su nekako da nas kompromituju i da nam putem bivše radničke komore, koja je bila i u rukama socijaldemokrata, a jedan takav ortodokсни sluga klasnog neprijatelja i policije u Banja Luci. Radnička komora i njezin upravni organ su ustvari služili kao podrška svim onim snagama koje su nastojale da nas potisnu iz Radničkog doma i da onemoguće rad, da nam djelokrug rada svode na najmanju mjeru, a vrlo često se nalazi i u kontaktu policija. Nastojale se da se raznim provokacijama i pronalaskom najmanjih beznačajnih akcija posluži kao argument za zabranu rada. Iz čitave one politike koju je vodila Komora, a zajedno s njome i policija moglo se vidjeti da je bio njihov jedini cilj da isprovociraju kakav incident i nešto slično da bi nam potpuno onemogućili rad i zabranili rad i djelovanje. A ne samo to oni su znali i šta pretstavlja "Pelagić" i "Borac", kao i ostala neka udruženja i sindikalne podružnice pa su nastojali da raznim smicalicama nadju opravdanje za eventualnu zabranu tih društava i organizacija. Partiska organizacija u tom svom procesu i razvitku ona je za vrlo kratko vrijeme uspjela da se obračuna i da u

debroj mjeri da skredituje u očina emladine i nada ova frakcijska i antipartiska grupu i da popunjavajući svoje redove od mlađih radnika onih koji nisu još prešli kroz tu frakcijsku borbu čiji su i karakteri bili potpuno čisti, a koji su bili spremni i u konkretnim akcijama koje je vodila Partija štrajkovina i u radu kroz "Pelagić", "Berac" i druga društva pokazali se spremni da se na liniji našeg političkog programa bore za stvar klase kojoj pripadaju. Popunjavajući svoje redove od takvih drugova i drugarica partijska organizacija je vrlo brzo izrasla u jedan takav faktor u gradu, koja je, mislim da hoću pretjerati, bila u stanju i da na mnoge većim akcijama izvrši mobilizaciju i povede u konkretnu borbu na hiljade i hiljade ljudi i emladine. Tako na pr. to je period kada u Banjoj Luci nije bilo ni mjeseca da se nije odigralo bezbroj štrajkova koji su često poprimali čak i krvave oblike u sukobima s policijom i borbi protiv štrajkbrehera. To je upravo taj period od 1939. pa do Ustanaka, iako je sličnih događaja odvijalo i u ranijem periodu, ali je ovaj od 1937 odnosno 1939 pa do Ustanaka bio naročito intenzivan i buran. To je ustvari period kada je Partija mogla šteded je htjela da sprevede u život i sprevedila je u svim tim akcijama imala podršku stanovništva čitave Banje Luke. I što god se više i više išlo u susret namu ustanka i stvarene fašizacije zemlje, izdaja naše zemlje i ratne opasnosti, to je sve više i više bujao radnički i demokratski pokret, koga je predvodila naša Partija. Tu su štrajkovi kožara ova, pekara, brijača, građevinskih radnika, tu su štrajkovi pojedinih naših škola, pa onda manifestacije i demonstracije, koje je naša partijska organizacija organizovala, kao što je Kongres učitelja koji je održan u Banja Luci koji je poprimalo vrlo krvave oblike, onda izgradnja fudbalskog igrališta "Berca", koga je organizovala partijska organizacija na kojeg je pored prepreka policije koje su vršili reakcionarna društva i policija, kao što su "Krajšnik", "BSK", "Hajduk" idr. "Berac" je u kome je djelevala partijska organizacija uspio da na najširem osnovi sagradi svoje igralište na kome su radile brigade i brigade, gdje je stanovništvo pomagalo i u novci i u naturi, gdje je po cijenu svega položaja i opstanka u školama dolazila na te igralište iako je na samom igralištu izgradnje dolazilo na desetke policajaca da kontrolišu i vide šta se to radi i vršili pritisak na graditelje. "Berčeva" igralište nije predstavljalo samo sportski objekat, već je služilo kao mjesto održavanja brojnih političkih manifestacija, mjesto svestranog političkog i kulturnog djelevanja, pa čak na njemu su održavani i sastanci partijske organizacije. Tu su se održavala predavanja, program kulturno-umjetničkog rada, fiskulturni programi, priredbe. Isto tako mislim da smo ni u tom periodu potpuno bar što se tiče URS-ovih sindikata

ta potpuno inali stvar našista, zapravo sindikalne pedružnice koje su bile u sastavu URS-ovih sindikata očistile su se od raznih socijaldemokratskih elemenata i od raznihrtudjih antipartiskih elemenata i da je URS-ov sindikat bio u rukama komunista ili ljudi bliskih Partiji spremni da se bore za program koji je naša Partija. Svakako da time nisu bila riješena sva pitanja, ali jedino od osnovnih je ko drži sindikat u svojim rukama, ko vrši politički uticaj kroz njega.

Svakako da su u Banjoj Luci, kao i u cijeloj zemlji pored URSevih sindikata djelovali i drugi sindikati, razni socijaldemokratski sindikati: HRS, Jugos, razne sindikalne frakcije, klerikalne i sindikati. Pomale debijas snažniji svoj razvitak kako se god zemlja fašizirala i dolazili nastupajući dani rata a koji su očito bili višljivi a u tome da Hitlerova Njemačka i Musšinijeva Hrvatska za koju su politički bili vezani svi sindikati.

Ja bih, kad je riječ o jačanju partiske organizacije i sindikalnog pokreta u Banjoj Luci, spomenio još jačanje naše omladinske organizacije SKOJ-a. Koliko se sjećam jedne vrijeme sam bio u omladinskom rukovodstvu u gradu, pored nisa drugih antirevolucionarnih organizacija kao što je npr.: bile nacionalistička organizacija "UNA" (Udruženje nacionalnih studenata), kao što su križarske organizacije, pa onda u izvjesnom smislu neke od muslimanskih organizacija itd. da je naša partiska organizacija boreći se na tom širom plamni za nose za proširenje avog uticaja na nas, naročite pažnju poklanjala omladini. Ja ne znam kako je gdje na drugim mjestima bile jer nisan imao dovoljno uvida u rad drugih organizacija radi toga što nisan ni imao prilike da više putujem i da se s njima upoznam, ali je činjenica da su u svim školama Banja Luke postojale jake omladinske organizacije koje su na tim konkretnim pitanjima vodile vrlo uperenu borbu za demokratske principe. Svakako je da su na tom našem putu i nastojanjima najveću opasnost predstavljali klerikalni elementi i. razne organizacije vodile su uperenu borbu za uticaj među omladinom. I u velikoj je uspjeh naše Partije odnosno SKOJ-a - radi toga što je protiv sebe imala tako jake klerikalne elemente. I Komunistička omladina je imala protiv sebe vrlo jake snage a kad kažem vrlo jake snage, onda prvenstveno mislim na te klerikalne elemente koji su imali veliki uticaj na hrvatske mase i hrvatsku omladinu i on je to iskorištavao. Iste tako izvjesnog uticaja na srpsku i muslimansku omladinu imale su odgovarajuće konfesionalne organizacije. Pored toga Savez komunističke omladine u Banja Luci imao je protiv sebe i policijske snage i radilo se pod vrlo teškim uslovima. Ta omladina na koju je mislim u Banjoj Luci bila je spremna na poziv Partije da učini sve. Ona je bila u demonstracijama, ona je pomagala radničke štrajkove, ona je skupa sa radnici-

na izlasku, tuda se s policijom, ona je djelila letke učestvovala u izgradnji "Berčevog" igrališta, ona je učestvovala kroz razne literarne sekcije, u raznim kulturnim i drugim sekcijama, udruženjima. Ona je u tim legalnim društvenim učestvovala, kao što su naprimjer "Prijatelj prirode" itd. Posebno značenje za pokret kupače usovši u cjelini, a posebno za partijsku organizaciju i njeno dalje jačanje predstavlja dolazak druga Starega u Banju Luku. Posebno značenje za pokret u cjelini a posebno za partijsku organizaciju predstavlja dolazak druga Stareg, a isto tako da je to period narastanja revolucionarnih snaga u cijeloj zemlji, period kada se je munjevitom brzinom pripremao II Svjetski rat što smo kasnije vidili, uloga druga Stareg u ustanku naroda BiH, posebno u ustanku naroda Bos. Krajine ima istorijski značaj. Svake da partijsko rukovodstvo u gradu nije negle da se ograniči samo na rad u samom gradu. Koliko je meni poznato u gradu Banja Luci je djelovao i Oblasni komitet sa djelokrugom rada na teritoriji cijele Bos. Krajine. Očito je da je grad Banja Luka kao najrazvijeniji i politički i privredni i kulturni centar ovog dijela naše Republike imao i taj zadatak da stvara i pomaže razvitak kako partijske organizacije u Bos. Krajini, tako i u nizu drugih konkretnih akcija koje su u tom pravcu vođene i u drugim mjestima odin Banje Luke. Mislim ovde na Bos. Krajini. Bezbrojne su konkretne akcije koje Oblasni komitet sa pomoć partijske organizacije izvodio na području čitave Bosanske Krajine. Jedna od takvih konkretnih a značajnih akcija vođena na teritoriji Bosanske Krajine je čuveni krvavi štrajk Ljubijskih rudara koji je organizovan od strane komunisti koji su radili u Ljubiji 1939 godine. Uz pomoć partijske organizacije grada Banje Luke štrajk rudara Ljubije je potpuno uspio e čemu ja na ovom mjestu, neću da govorim.

Ne, smatram, kad je već riječ, e jačanju radničkog pokreta u Banja Luci i partijske organizacije rečicu nešto e njenom povezivanju sa selom iako koliko mi je poznato, nije postojala jedna snažna, masovna partijska organizacija na selu, iako oblici rada kroz masovnu emigraciju i radne ljude na selu nisu bili masovni i široki kao što je u gradu partijska organizacija našeg grada a posebno Oblasni komitet vodio je neprekidnu brigu da i na selu stvori partijsku organizaciju znajući da ne može biti riječi e jednoj široj trajnijoj uspješnijoj borbi i rezultatima te borbe ako se na toj liniji ne ostvari jedinstvo radnih ljudi grada i sela i njihovo povezivanje na tim zajedničkim konkretnim ekonomskim političkim i drugim programom. Ne, koliko se ja sjećam, naša organizacija kroz razne legalne forme nastojala je da svoj uticaj proširi na selo. Tako na pr. rad kulturne-umjetničkog društva "Pelagić" u svom djelovanju i u programima svojim odlikovala je na selo. I ne samo da je odlikovala na selo radi davanja ovog ili onog kulturnog programa nego je i taj

svoj odlazak vezivale za određene političke zadatke nastojeći da u svojim programima da radnom čovjeku kakav na selu što više saznanja o neminovnosti borbe koja stoji pred njim da bi postao slobodan čovjek i u tome je imala izvjesnog uspjeha. Ja se sjećam odlaska "Pelagića" za Drvar. Ja vjerujem da će taj odlazak ostati u sjećanju radnih ljudi Drvara i njegove okolice. Ustvari to je bila jedna politička manifestacija bratstva i jedinstva radnika Banja Luke i radnika i seljaka Drvara i okolice. Koliko je važnost i sama policija pridavala odlasku "Pelagića" po tim manjim mjestima, vidi se po ovom konkretnom primjeru. Na samom putu za Drvar, negdje između Prijedora i Sanskog Mosta, koliko se sjećam voz kojim su išli članovi "Pelagića" bio je zaustavljen od strane žandarmerije na otvorenoj pruzi sa namerom da se onemogući odlazak "Pelagića". Vršeni su razni pritisci, prijetnje i maltretirani su i vođa i članovi "Pelagića". Izvršena je premetačina vagona odnosno kupca kojim su se vozili. Rezultat je bio taj da su nekolicina naših drugova iz rukovodstva pobjegli, došli u Prijedor, dok je ostalima uspjele da nastave put za Drvar. U Drvaru je dečak bio zaista vrijedan pune pažnje i priznanja kojeg je organizovala partijska organizacija u Drvaru. Radnici i seljaci okolice Drvara priredili su, ne samo dečak, nego su donijeli i svjetiljke i..... Došlo je do spontanih i dirljivih, vrlo prisnih manifestacija bratstva i jedinstva radnika i seljaka. Izbacivane su političke parole. To je jedan naročite karakterističan primjer koji je uprkos progona policije i žandarmerije pokazao snagu partijske organizacije i njezine veze sa masama. Pored toga razne naše onladijske radničke i srednješkolske sekcije i društva u kojima su rođili i djelovali članovi Partije i Saveza komunističke omladine povezivale su se sa omladinom sela. Kad je već riječ o tome nastojanju partijske organizacije koja je sebe smatrala centrom političkog djelovanja, gdje je je snažnije bujne radnički pokret i napredna slobodarska misao što se je i poslije, naročito u danima ustanka pokazalo, jer su rezultati toga djelovanja pokazali i vidljivije došli do izražaja. Kada je stvarno, uz pomoć partijske organizacije i njezinih kadrova Ustanak u Bos. Krajini razvijao se normalnije nego na drugim mjestima, poprilično je nosevniji karakter i rezultati tog ustanka bili su vidljiviji i veći.

Događjaji koji su se neobično brzo odvijali, a naročite pred ustanak nisu očekivali neapretnu partijsku organizaciju našega grada nanje-višće ona je na njih reagovala. Tako napr. potpisivanje potpisivanje akta o pristupanju Trejnom paktu od strane vlade Cvetković - Maček popraćen je sa političkim demonstracijama, sa političkim protestima od napredne omladine, a koliko se sada sjećam ja sam tih dana bio u zatvoru, u vezi sa jednom od prevala koju je policija izvršila u organizaciji SKOJ-a.

Ja nisam bio učesnik tih demonstracija i protesta u gradu, ali znam iz priča drugova da su građani Banje Luke, radnici i službenici javno protestovali protiv takve odluke vlade Cvetković-Maček. No, eve po pričanju drugih. Očito je bilo bar u te vrijeme 27 marta da se sprema totalna fašizacija naše zemlje, da se naša zemlja nalazi pred ratom. U tom smislu partijska organizacija postavljala je i odgovarajuće zadatke pred sobom. Općenite uzroci situacija rata i deonije pripreme za sam Ustanak nije dočekao odnosno partijska organizacija grada Banja Luke u priličnoj mjeri bila je spremna. Napad od strane Hitlerove Njemačke izvršen je na našu zemlju 6 aprila 1941 godine. Ja sam se i tada nalazio u zatvoru sa nekim našim drugovima. Koliko mi je bilo poznato trebalo je da budemo spremljeni negdje dalje u neki drugi zatvor. Međutim, napad na našu zemlju upriječio je naš odlazak i pušten sam odnosno pobjegao sam iz zatvora pred sam dolazak Nijemaca u Banja Luku. Sjećam se da, kad sam izašao, da sam u Banja Luci naišao na dezorganizovanu vlast i da već sam sutra stupio u kontakt sa svojim najbližim drugovima. Okupacijom naše zemlje sa našu partijsku organizaciju stvoreni su izvanredno teški uslovi. Mislim da su ti uslovi bili istovjetni za partijsku organizaciju grada Banja Luke. Ja, koliko se sjećam, ponavljam ono što sam ranije rekao, da sam bio relativno mlad komunist i da u uslovima stroge ilegalnosti radio sam partijske organizacije i nije se moglo znati sve, što su neki drugovi i znali. No, poznato mi je da se od prvog dana okupacije naše zemlje razoruženjem bivše jugoslavenske vojske nastajale što više oružja prikupiti. U tom smislu data je i direktiva Partije da se oružje prikuplja i spremna na određene mjeste. Period od dva mjeseca od aprila do juna 1941 godine tj. od napada Njemačke na SSSR je ustvari period jednog intenzivnog pripremanja ne samo partijske organizacije nego i najširih redova, naročite onih koje su nastupajuće dane koji su govorili da će se morati dići ustanak i da u tom pravcu treba usmjeriti. U tom pravcu u Banja Luci je radjeno bezbroj poslova od prikupljanja oružja, sanitetskog materijala, stvaranja raznih grupa za diverzije, povezivanjem partijskog rukovodstva u gradu sa terenskim organizacijama koje su sa okupacijom došle u jedno vrlo teško stanje, a što je bilo u tom momentu vrlo važno, itd., itd. Čuvanje partijskih kadrova izbjegom od hapšenja od Gestapa i policije, političke djelovanje u nesama da se što bolje razumiju politički događaji i politička situacija razobličavanje politike koju je okupator Njemačka ustaša i raznih deklariranih elemenata nastojao da servira radnim ljudima povezujući našu politiku s politikom slavljubivih ljudi širom cijelog svijeta. Sve su te bili poslovi i bezbroj drugih na koje se je partijska organizacija bila usmjerila u tom periodu. Odmah bi želio da napomenem da je baš u tom periodu prilično teško,

kada su pojedini ljudi izgubili vjeru u sopstvene snage, lako se demoralisali i dezorijentisali, uloga druga Staraog i njegove prisustve, bez obzira što je s vremenom na vrijeme napuštao Banja Luka, ali njegove prisustve u samom gradu značilo je mnogo, naročito za naše mladje naraštaje. Meni je male i teške govoriti o svemu ovome što je u tom periodu neposredno pred ustanak preduzimala partijska organizacija u gradu Banja Luci - njeno rukovodstvo, koje smo za sam grad tako i one oblasne rukovodstvo koje mi nije sasvim poznato. Ja nisam tada bio u rukovodstvu i smatram da drugovi koji su bili na takvim mjestima, koji su imali više mogućnosti da znaju trebali bi o ovome više da kažu. Ne, u cjelini uzevši a s obzirom da sam i sam učestvovao u bar djelomičnim pripremanima ovome što su pojedine partijske organizacije dobivale da izvrše u vezi s ustanom, mogu da kažem da su pripreme solidno izvršene ne samo u gradu i bližoj okolini grada već i na širem području, kao što sam već prije rekao. Partijska organizacija je ta pitanja već ranije tretirala. Ja znam da sam ja i još nekoliko drugova kao što su Ruđić Kolak, drug Radman, drug Ranko Šipka, i još neki poslali u prvom danima na teren Klačnica, Prnjavora, jednog dijela Liječva da tu prenoše lazine oružje i ljude koji su spremni i koji žele i hoće da dadnu oružani otpor okupatoru. Isto tako mi je poznato da je na taj teren dolazila i drug Miljenko Cvitković, zvan "Zajzar". Ne znam iz kojih razloga i koliko se sačinjavalo na tom terenu, bio u Banja Luci i da smo preko njega jednog dana i dobili vezu, dakle da se ta grupa sa tog sektora poslije djelovanja od nekoliko dana prebaci u sektor glavne grupe koja je imala već svoj leger na brdu Šehitluci više Banja Luke. Nas nekoliko na po dobijenoj direktivi na održanom partijskom sastanku, smo stigli na taj teren, dobili smo vezi iako sa izvjesnim poteškoćama, a jedan od naše partijske ćelije odbio je da predje motivišući te svojom belešcu. Meni je poznato da je veliki broj naših poznatih drugova, poznatih komunisti u gradu Banja Luci stigli odmah prvih dana, po direktivi Partije u partizane, zapravo stigli na teren Bos. Krajine da sa tome-šnja partijskim organizacijama i drugovima organizuje dizanje ustanaka. Tako su napr. na Kozaru stigli drugovi Šeša, Osman, U Pedgrnoč stigli je drug Šefket, Cinkara, Dušanika, u Drvar su stigli Ruđić, a već tamo je bio drug Velje i Ljubo. Na teren Janja su stigli drugovi Kasim Hadžić, Drago Lang i neke od naših drugarica. Na teren Centralne Bosne sam ostao ja, Drago Mažar i još neki naši mladji drugovi, na sektor Centralne Bosne su upućeni i drugovi Rađa Ličina, Milan Radman, Aden Hercegovac, Živo Preradović i ostali drugovi iz partijske organizacije itd. A isto tako mi je poznato da je u gradu postavljeno partijsko rukovodstvo i da je drug Stari jedne vrijeme dak smo svi bili raspoređeni po raznim terenima Bos. Krajine rukovodile ustanom iz samoga

grada pod vrlo teškim uslovima, da je par puta izlazio na teren više Banja Luka održavajući sastanke i prenoseći direktive i da se ponovo vraćao u Banja Luku, dok napokon nije i sam izašao. Po svemu onome kako se u onim prvim danima rasporodjivao naš kadar po akcijama koje su neposredno poslije rasporoda izbijale po tom direktnom sukobu sa neprijateljima, po akcijama koje su vedjene, naročito u nekim krajevima Bosanske Krajine, kao brzo rasplamsavanje ustanaka na Kozari, Podgrmeču, Drvaru, napad na Drvar, rušenje komunikacija i napad na neprijateljske uporište u Centralnoj Bosni, Ukender Vakufu, Čelincu, završavanje puta Jajce - Banja Luka itd. govori da je partiska organizacija iako malebrojna, uspjela da u prvim danima Ustanaka zahvata široke mase i da ih nekako uvede da se počnu boriti za svoju zemlju za ~~katikaxx~~ svoju slobodu protiv okupatora. Svakako da je poslije naredite 1942 godine, jašanjem četniškog pokreta i nekih drugih elemenata otežavali tu koji su borbu i bili doveli u pitanje ustanak u nekim način krajevima doživljavann je i teža kriza, ali činjenica je da smo mi već - partiska organizacija Banje Luke i samim tim pripreme koje ustanaka i svega onoga što je slijedilo ipak učinila ono što je poslije omogućilo jedan širi razmah i uspjeh u samom sprovođenju ustanaka. Ja nisam spomenuo bezbroj drugih drugova za koje smatram da trebaju da budu spomenuti samo radi toga što sam ih preste zaboravio u ovom izlaganju. U prvim danima ustanaka na terenu Bosanske Krajine i kao banjalučanin djelovao je i drug Danke Mitrev poznati španski borac, španski dobrovoljac, major španske armije, Narodni heroj, Kosta Nadj i drugi drugovi koji su svojim učestvovanjem u ustanaku i u toku ustanaka Bosanske Krajine dali mnogo.

Sarajevo, 14-XII.1955 godine

Stenošraf nije dosta riječi razumio tako da i u preveđu ima netačnosti, pogrešnih formulacija i slično. Potrebno je da se ove izlaganje dotjera, stilizuje i očisti onog što sigurno nisam kazao..

Niko, s.r.

